

DE MOOISTE VOGELKIJKGEBIEDEN VAN NEDERLAND EN VLAANDEREN

150 natuurgebieden, 125 vogelportretten,
30 fiets- en wandeltochten

Ger Meesters

De mooiste vogelkijkgebieden

VAN NEDERLAND EN
VLAANDEREN

- 130 natuurgebieden
- 100 vogelportretten
- 100 wandel- en fietsroutes

KOSM • S
Utrecht/Antwerpen

Inhoud

Inleiding	8
Nederland	12
1 Noord-Holland	14
① Zuidpier van IJmuiden	16
② Nationaal Park Zuid-Kennemerland	19
③ Recreatiegebied Spaarnwoude	19
④ Hondsbossche Duinen	21
⑤ Zwanenwater	22
⑥ Wieringen	23
⑦ Balgzand	23
⑧ Waterland	24
⑨ Naardermeer	24
⑩ Noord-Hollands Duinreservaat	25
⑪ Texel	26
2 Zuid-Holland	30
① Berkheide	32
② Haven van Scheveningen	35
③ Maasvlakte en het Oostvoornse Meer	36
④ Quakjeswater	38
⑤ Nationaal Park De Biesbosch	39
⑥ Tiengemeten	40
⑦ Zuid-Hollandse plassen	40
⑧ Het Oudeland van Strijen	41
3 Zeeland	42
① Brouwersdam	44
② Plan Tureluur	45
③ Neeltje Jans	46
④ Colijnsplaat	47
⑤ Westkapelle	48
⑥ Telpost Breskens	48
⑦ Het Zwin	49
⑧ Verdrongen Land van Saeftinghe	50
4 Noord-Brabant	52
① Brabantse Wal	54
② Grenspark De Zoom-Kalmthoutse Heide	55

3	Markiezaat	57
4	Kampina	57
5	Nationaal Park De Loonse en Drunense Duinen	59
6	De Brand	60
7	Strabrechtse Heide	61
8	De Groote Peel	62
5	Limburg	64
①	Maasplassen	66
②	Mariapeel	68
③	Landgoed De Hamert	69
④	Leudal	70
⑤	Nationaal Park De Meinweg	71
⑥	Bunderbos	72
⑦	Vijlenerbossen	73
6	Gelderland	74
①	Nationaal Park Hoge Veluwe	76
②	Planken Wambuis	79
③	Ooijpolder	80
④	Millingerwaard	81
⑤	Achterhoek	82
⑥	Zwillbrocker Venn	83
⑦	Bekendelle	84
⑧	Ossenwaard	84
⑨	Blauwe Kamer	85
7	Utrecht	86
①	Arkemheen	88
②	Eemmeer/Nijkerkernauw	90
③	Tienhovense Plassen	91
④	Maarsseveense plassen	92
⑤	Nationaal Park Utrechtse Heuvelrug	93
⑥	Den Treek-Henschoten	94
⑦	Vechtstreek	95
8	Flevoland	96
①	Oostvaardersplassen	98
②	Lepelaarsplassen	102
③	Horsterwold	103
④	Harderbroek	105
⑤	Marker Wadden	105
⑥	Kraggenburg/Vogeleiland	106

9 Overijssel	108
① Weerribben	110
② Wieden	112
③ Sallandse heuvelrug	114
④ Engbertsdijkvenen	116
⑤ Vreugderijkerwaard	117
⑥ Zwarte Meer	118
⑦ Haaksbergerveen	119
10 Drenthe	120
① Drents-Friese Wold	122
② De Onlanden	124
③ Friesche Veen	125
④ Diependal	125
⑤ Dwingelderveld	126
⑥ Leekstermeer	127
⑦ Reestdal-Takkenhoogte	128
⑧ Bargerveen	129
11 Groningen	130
① Dollard	132
② Oldambt	134
③ Lauwersmeer – Jaap Deensgat	135
④ Lauwersmeer – Ballastplaatbos	136
⑤ Groningse Waddenkust	137
⑥ Eemshaven	137
⑦ Zuidlaardermeergebied	138
12 Friesland	140
① Makkumerwaard	142
② Bocht van Molkwerum	144
③ Afsluitdijk	145
④ Lauwersmeer – Ezumakeeg	146
⑤ Lauwersmeer – Kollumerwaard	146
⑥ Friese Waddenkust – Zwarte Haan	147
⑦ Fochteloërveen	148
⑧ Alde Feanen	148
⑨ Vlieland	150
⑩ Terschelling	151
⑪ Ameland	154
⑫ Schiermonnikoog	155

13 West-Vlaanderen	158
① Uitkerkse Polder	160
② Stadswallen van Damme	163
③ De Blankaart	163
④ Warandeputten	165
⑤ De Gavers	165
⑥ De Zavelput – Beveren aan de Leie	166
⑦ Bassegebos	167
14 Oost-Vlaanderen	168
① Daknamse Meersen	170
② Damvallei	173
③ Bourgoyen-Ossenmeersen	173
④ Honegem	175
⑤ Natuurpark Levende Leie – Zeverenbeekvallei	175
⑥ Natuurpark Levende Leie – De Assels	176
⑦ De Meetjeslandse kreken	177
15 Antwerpen	178
① Den Battelaer	180
② Snekensvijver	183
③ Landschap De Liereman	183
④ Hobokense Polder	184
⑤ Trichelbroek (Laakvalleien)	185
16 Vlaams-Brabant	186
① Doode Bemde	188
② De Groene Valleï	191
③ Averbode Bos en Heide	191
④ Molenbeekvallei	192
⑤ Demerbroeken	193
17 Vlaams Limburg	194
① Wijvenheide	196
② Sint Maartensheide – De Luysen	199
③ Schulensbroek	199
④ De Kevie	200
⑤ Hageven – De Plateaux	201
Register	202
Colofon	208

De mooiste vogelkijkgebieden

VAN NEDERLAND EN VLAANDEREN

LEGENDA (detailkaarten)

- Startpunt van een fietsroute
- Startpunt van een wandelroute
- Startpunt van een vaartocht
- Vogelkijkpunt
- Horeca

Vogels kijken in Nederland en Vlaanderen

In Nederland zijn tot nu toe meer dan 500 verschillende vogelsoorten waargenomen, tot 31 december 2020 528 om precies te zijn, waarvan er ruim 210 tot de broedvogels behoren en zo'n 70 tot de algemene trek- en wintervogels. De overige zijn zeldzame vogels die soms maar eenmaal in ons land te zien zijn geweest. In de tekst worden alleen die soorten genoemd die kenmerkend voor het gebied zijn én zo bijzonder dat vogelkijkers speciaal naar dat gebied gaan om de soort te bekijken. Veel 'gewone' soorten, zoals wilde eend, meerkoet, waterhoen, kokmeeuw, zilvermeeuw, spreeuw, huismus, vink of koolmees, worden dan ook niet specifiek vermeld. Van de wel genoemde soorten is het overigens niet zeker dat je de soort bij een eenmalig bezoek ook zult zien. Die kans hangt voor een groot deel af van het seizoen,

de weersomstandigheden (waar komt de wind vandaan?) en de luimen van de betreffende soort. Zo zul je op de Zuidpier lang niet iedere keer dat je er komt een kleine jager te zien krijgen. De kans op die soort is het grootst in de herfst. We vermelden bij elk gebied wat de periode is dat je de meeste kans maakt om de genoemde vogels te zien. Het helpt daarom om met niet al te hooggespannen verwachtingen op pad te gaan, dan valt een bezoek aan het gebied nooit tegen. De beschreven gebieden zijn bovendien ook zonder bijzondere vogels vaak al meer dan de moeite waard.

Schuwe vogels

Niet alle vogels gedragen zich hetzelfde. De ene soort laat zich gemakkelijker benaderen dan de andere, maar ook binnen de soort zal het ene

Elk weer is geschikt om naar vogels te kijken, als je je maar goed kleedt

exemplaar zich anders gedragen dan een ander. Ook gedragen vogels zich 's winters anders dan 's zomers: soorten die individueel broeden en dan goed te benaderen zijn, vormen 's winters enorme, alerte groepen en vogels die in kolonies broeden zul je 's winters vaak weer solitair tegenkomen. Hoe dan ook: benader vogels zo voorzichtig mogelijk en probeer te voorkomen dat ze onnodig opvliegen. Vliegen kost het dier nu eenmaal energie, die ze 's winters, tijdens de trek of in het broedseizoen heel hard nodig hebben om te overleven.

Waar begin je?

Je eigen tuin, het park in de buurt of de natuur in de onmiddellijke nabijheid van je woonplaats (polder, duinen, bos of heide) bieden volop kansen om een groot aantal aansprekende soorten te bekijken. Toch zul je ze niet alle gewenste vogelsoorten kunnen zien. Sommige soorten komen nu eenmaal niet overal voor, omdat ze specifieke eisen stellen aan hun leefomgeving. In dit boek worden 101 vogelkijkgebieden gepresenteerd waar je een groot deel van de Nederlandse vogels kunt ontmoeten. Uiteraard is de selectie van de gebieden min of meer arbitrair, maar ze zijn zodanig gekozen dat je er altijd wel wat kunt beleven.

Soortenkennis

Wilde vogels zullen zich nooit geheel voorspelbaar gedragen, maar volgen wel min of meer vaste patronen. Van hoe meer soorten je die vaste patronen kent, hoe gemakkelijker je ze zult vinden. Afwijkende patronen kunnen duiden op afwijkend gedrag van jou bekende soorten of – nog leuker – een voor jou nieuwe soort. Met iedere

waarneming neemt je kennis toe. Hoe vaker je bijvoorbeeld een lepelaar ziet foerageren, hoe beter je kunt voorspellen welke route hij neemt zodat je rustig kunt afwachten totdat hij in de buurt is. Andere soorten zijn heel wat lastiger van dichtbij te zien omdat er geen patroon zit in hun bewegingen. Een jagende gierzwaluw volgt geen vaste route, maar zoekt in een schijnbaar willekeurige vlucht naar vliegende insecten. Het ene moment is hij dichtbij om vervolgens in een steile bocht weer uit het zicht te verdwijnen. Roofvogels zijn wat dat betreft veel gemakkelijker. Ze zijn groter, relatief langzaam waardoor hun bewegingen gemakkelijker te voorspellen en te volgen zijn.

Populaire soorten

Hoewel de meest waargenomen vogels waarschijnlijk ook de talrijkste of meest zichtbare vogels zijn, zoals merel, roodborst, wilde eend, blauwe reiger, aalscholver en buizerd, vinden veel vogelkijkers het toch interessanter om spectaculaire soorten te zien. Dat hoeven niet per se grote of zeldzame vogels te zijn, maar vooral de wat kleurrijkere vogels, zoals de ijsvogel, de blauwborst of de putter, maar ook sierlijke vogels als de grote zilverreiger, lepelaar of krachtige soorten als zeearend of slechtvalk zijn gewild.

Tips voor vogelkijkers

Biotopen Sommige gebieden zijn interessanter voor vogelkijkers dan andere. Wetlands, bijv. een meer, een rietmoeras, een natte weide of een kust met moddervlaktes, zijn aantrekkelijk voor veel steltlopers en eenden. Nadeel is vaak dat de vogels op grote afstand staan. Van de bossen trekt het gemengde loofbos met een mix van

dode bomen op de grond, moerassige partijen, struiken en grote bomen, de meeste soorten. In deze biotopen zijn het hele jaar door vogels te zien.

Wil je een speciale soort zien, lees dan eerst in een vogelgids over de habitatkeuze, de tijd van het jaar dat je hem kunt treffen en op welk tijdstip van de dag hij actief is. Zo wordt de nachtegaal in Nederland alleen in mei-juni gehoord, meestal 's nachts en vooral in moerassige biotopen met struikgewas.

Jaargetijden In Nederland zijn de vogels het talrijkst en actiefst tijdens de broedperiode van mei tot juli en het beste te zien op hun verschillende broedplaatsen. In het voorjaar trekken de vogels naar en over Nederland. Trekvogels volgen graag kustlijnen en vliegen vanaf de kusten naar hun broedgebieden in het binnenland. Bekende plekken voor de voorjaarstrek zijn Zeeuws-Vlaanderen, het Lauwersmeergebied en de Waddeneilanden. Op dagen met de juiste wind passeren duizenden vogels. In de herfst gaat het in de tegenovergestelde richting naar het zuiden. In Nederland zijn ook dan

Vogelkijkhutten en GPS-coördinaten

In de teksten wordt vaak verwezen naar vogelkijkhutten, kijkschermen en dergelijke. De exacte locatie van deze punten, inclusief de route ernaartoe, is te vinden op www.vogelkijkhut.nl. De GPS-coördinaten zijn weergegeven in decimale graden. Wil je sexagesimale waarden, dan kun je voor de conversie de volgende website gebruiken: www.gps-coordinaten.nl/gps-coordinaten-converteren

de Waddeneilanden het interessantst. **Stormen** Herfststormen uit het westen en noordwesten langs de westkust duwen soorten zoals jan-van-gent, alken, jagers en andere spannende soorten tot dicht bij de kust. Op goede dagen heb je de kans veel nieuwe soorten te zien. Na stormen worden zeevogels soms het binnenland ingeblazen, zoals kleine alken, jagers en duikers.

De voorbereiding van de vogeltocht

Bereid je voor op je vogeltocht door te lezen over de vogels in de habitat die je wilt gaan bezoeken. Gaat de tocht naar het bos om spechten te zien, lees dan over hun gedrag en bekijk in je veldgids de rugpatronen van de bonte spechten nog eens, dan weet je welke

Ook de 'Hollandse polder' levert genoeg kijkplezier (buizerd)

veldkenmerken de soorten onderscheiden (in dit geval de kleine, middelste en grote bonte specht). Hoe beter je je voorbereidt, hoe meer tijd je overhoudt om te genieten.

Vogelgeluiden

Veel soorten herken je het gemakkelijkst aan hun geluid. Zang en roep behoren tot de beste middelen voor een zekere determinatie. Lange winteravonden zijn geschikt voor het leren van de geluiden. Je kunt je dan verdiepen in veldgidsen en audiobeelden (bijv. via de website van Vogelbescherming Nederland) om je voor te bereiden op het voorjaar. Begin met de standvogels en vergroot je repertoire met de meest karakteristieke voorjaarsvogels, zoals zanglijster, tijtjaf en vink. Vul je kennis en ervaring aan in het veld en blijf oefenen.

Uitrusting

Verrekijker Een goede verrekijker is essentieel. Koop de beste kijker die je je kunt veroorloven, want juist als beginnend vogelkijker maak je de mooiste dingen mee. Investeer liever in een goede kwaliteitskijker dan voor de laagste prijs te gaan. Voor wandelaars en fietsers is een 8x32-kijker aan te bevelen, omdat zo'n kijker lekker klein en licht is. De 8 staat voor de vergroting en de 32 staat voor de diameter in millimeters van de frontlens en is een indicatie voor de lichtsterkte van de kijker. Hoe groter de diameter hoe lichtsterker, iets wat vooral van belang is bij slechte lichtomstandigheden. Is het gewicht niet zo'n probleem, dan kun je eens kijken naar een 8x42-kijker, of, als je veel in weidse omgevingen bent, een 10x42-kijker, waardoor je met een vergroting van 10x de vogels op

wat grotere afstand beter kunt bekijken. Bestel zo'n kijker niet ongezien via internet, maar laat je adviseren in een goed gesorteerde winkel om te voelen hoe de kijker in de hand ligt. Vogelbescherming Nederland heeft in haar winkel een goede selectie, waaronder een voordelige en goede reeks onder eigen naam.

Veldgids Zelfs de meest doorgewinterde vogelaar kan niet zonder veldgids. Een goede veldgids mag daarom zeker niet in de uitrusting ontbreken. De beste gids is zonder twijfel de *ANWB Vogelgids van Europa* (Lars Svensson, Killian Mullarney en Dan Zetterström). Vind je dat boek te groot, dan zijn *Hayman's Zakgids Vogels* en de *Zakgids Vogels van Nederland en België* (Luc Hoogenstein, Ger Meesters, Jip Louwe Kooijmans en Elwin van de Kolk) goede keuzes.

Kleding Kleeft je naar het weer, maar houd altijd rekening met een weersomslag. Kies voor gemakkelijk zittende kleding die tijdens het lopen en bewegen geen hinderlijke geluiden veroorzaakt. Pas in een vogelhut bijvoorbeeld op met het openen van een met klittenband of ritssluiting afgesloten jas of vest. Vogels zijn niet kleurenblind, hoewel ze waarschijnlijk in een wat ander deel van het spectrum zien dan wij. Kleeft je daarom in neutrale en gedempte kleuren, bij voorkeur aangepast aan de omgeving. Op het strand kunnen de nuances het best lichtbruin zijn, in het bos groenig, maar een camouflagepatroon is niet nodig en zelfs ongewenst (het wordt door veel wandelaars niet op prijs gesteld als je je kleedt als een paramilitair of jager). Hoe beter je opgaat in de natuur, hoe minder je wordt gezien, hoe minder je verstoort en hoe meer je zelf zult zien.

Nederland

Nederland is een vogelrijk land. In totaal zijn er bijna 530 soorten waargenomen, waarvan het merendeel tot de broedvogels en algemene doortrekkers en wintergasten behoren. Dat komt voor een deel door het gevarieerde landschap en voor een ander deel door de strategische ligging op de belangrijkste fly-way van Noord-Europa naar de overwinteringsgebieden in het zuiden. De lange kustlijn en zeker het Waddengebied in het noorden en de

Zeeuwse en Zuid-Hollandse Delta in het zuiden trekken veel vogels aan. Voor een aantal soorten is Nederland een belangrijk broedgebied, bijvoorbeeld voor de grutto, onze 'nationale' vogel. Van de duinen in het westen tot de de Limburgse heuvels in het zuiden heeft ons land heel wat te bieden.

1

Noord-Holland

heeft een heel gevarieerd landschap: van de lange zandstranden en de uitgestrekte veenweidegebieden in het westen tot de heidevelden van het Gooi. Een groot deel bestaat uit ingepolderde of anderszins drooggemaakte gebieden, waardoor een groot deel van de provincie on-

der de zeespiegel ligt. Deze laaggelegen gebieden worden beschermd door een brede duinenrij. De oostelijke 'kust' van Noord-Holland, langs het IJsselmeer en het Markermeer, bestaat geheel uit dijken. Aan de noordzijde grenst de provincie aan de Waddenzee. Uitgestrekte bossen kom je buiten de landgoederen langs de binnenduinen en het Gooi nauwelijks tegen. We hebben enkele gebieden uitgezocht die een bezoek meer dan waard zijn, al dan niet in combinatie met een wandel- of fietstocht. Voor actuele waarnemingen van vogels (en andere dieren) in Noord-Holland, zie <https://noordholland.waarneming.nl>

① Zuidpier van IJmuiden

PRAKTISCHE INFORMATIE

Periode: het hele jaar, maar vooral interessant in september tot april 🚶 🚲

OV: Connexxion, lijn 382, vanaf station Sloterdijk (Amsterdam), om de 30 minuten, uitstappen bij het eindpunt

Parkeren: betaald parkeren, Kennemerboulevard 250, IJmuiden aan Zee

Horeca: diverse

Pier open of dicht: zie ijrb.nl (IJmuider Reddingbrigade)

Website: ortolaantje.nl

Het hek op de Zuidpier wordt gesloten zodra het zo hard waait dat het water over de pier slaat (windkracht 6 of meer vanuit west, zuidwest of noordwest), waardoor het te gevaarlijk is voor wandelaars. Dit wordt bij het begin van de pier al aangegeven door een gesloten slagboom en een rode vlag, maar als je over het strand nadert, kun je deze signalen missen.

Wat is er te zien?

Bij IJmuiden steken de pieren ver de zee in en vooral de Zuidpier van IJmuiden is een van de belangrijkste vogel-

De duintjes van het strand bij de Zuidpier is 's winters een goede plek voor sneeuwgorzen

gebieden van de provincie geworden omdat er zo veel verschillende soorten zijn te zien, niet alleen zeevogels. Het begin van de pier gaat verborgen achter de nieuw aangelegde IJ-mondhaven en de jachthaven Marina Seaport. Het gebied ten zuiden van dit gedeelte van de pier is sinds de jaren zeventig verzand en grotendeels begroeid geraakt. Hier vinden we nu aan de voet van de oude duinenrij het vogelrijke Kennemermeer, met rijk begroeide oevers. In het riet broeden blauwborst, kleine karekiet en rietzanger. Dit begroeide deel wordt nu weer afgesloten door een nieuwe duinenrij.

De pier op

Een wandeling op de Zuidpier begin je op de parkeerplaats of bij de bushalte. Je neemt dan een van beide strandopgangen om het strand te bereiken. Je kunt langs het water richting Zuidpier lopen om te kijken naar **meeuwen**, **drieteenstrandlopers** en **scholeksters**.

Sneeuwgorz

Periode: september-maart

Herkenning: 17 cm. Winterkleed mannetje met veel meer wit op de vleugel dan vrouwtje (goed te zien in vlucht). Golvende vlucht met lange glijpauzes. Foerageert vaak in groepen, soms met strandleeuwerik en frater. Vluchtroep een trillend **dirrirrit** of zachter, fluitend **dyu**. Op stranden (vloedlijn), schorren, stoppelakkers, pioniervegetaties en schaars begroeide gebieden langs de kusten van Noordzee en de Waddenzee. Zeldzaam in het binnenland.

TIP

Met een beetje geluk kun je hier grijze en gewone zeehonden en bruinvissen zien.

Soms zie je hier ook **bontbekplevier**, **rosse grutto**, **bonte strandloper** en **steenloper**.

Als je wat dichter langs de duinenrij richting pier loopt, kom je door een gebied waar actief nieuwe duinen worden gevormd. Hier tref je 's winters vaak groepjes **sneeuwgorzen** aan. Eenmaal bij de pier aangekomen kun je die overal bereiken door het talud op te klauteren. Als je langs de duinen loopt kom je zonder te klauteren bij het begin van de pier.

Tussen de betonblokken die de pier beschermen, zie je 's winters **steenlopers**, **paarse strandlopers** en

oeverpiepers, die soms gezelschap krijgen van soorten als **zilverplevier**, **rosse grutto** en **bonte strandloper**.

Op het water heb je een goede kans op **kuifaalscholver** (naast de 'gewone' **aalscholver**), **zwarte** en **grote zee-eend**, **eider**, **ijseend**, **roodkeelduiker**, **zeekoet** en **alk**. Je hebt hier ook een goede kans om grijze en gewone zeehonden en bruinvissen te zien.

Hoe verder je loopt, hoe grotere de kans wordt dat je voorbijtrekkende vogels ziet, zoals groepen **zee-eenden**, **roodkeelduikers**, **jan-van-genten** en **zeekoeten**. In de herfst zie je ook

veel zangvogels die de Noordzee zijn overgestoken, zoals **koperwieken** en **goudhanen**, en die trekken op hun beurt weer roofvogels aan, zoals **smelleken** en **sperwer**. Je kunt dan

ook uitkijken naar **jagers**: **kleinste**, **kleine**, **middelste** en **grote jagers** kun je hier in het najaar alle vier zien, maar de **kleine jager** komt het vaakst voor.

Ze stelen de prooien van meeuwen en sterns en jagen soms op de meeuwen zelf. Vooral na stormen heb je hier ook kans op **drieteenmeeuw** en **jan-van-gent**. Op de terugweg heb je altijd kans om andere vogels te zien dan op de heenweg.

Kleine burgemeester

ONTDEK DE BESTE PLEKKEN OM VOGELS TE KIJKEN

De Mooiste Vogelkijkgebieden van Nederland en Vlaanderen van Ger Meesters is de ideale compagnon voor iedere natuurliefhebber. Al wandelend of fietsend brengt hij je naar de mooiste gebieden in Nederland en Vlaanderen waar je een grote kans hebt om vogels te kijken. Dit kunnen natuurgebieden zijn, maar ook dijken, rivieroeveren, plassen of parken. Met kaartjes, suggesties voor fiets- en wandelroutes en uitgebreide beschrijvingen van de vogelsoorten die onderweg te zien zijn. Kortom, een praktische gids voor alle natuurliefhebbers die nieuwe, mooie plekken willen ontdekken waar veel vogels zich thuis voelen.

Ger Meesters is een doorgewinterde vogelaar die al veel natuur- en vogelboeken op zijn naam heeft staan, waaronder *De 101 mooiste vogelkijkgebieden*. Hij woont en werkt afwisselend in Haarlem en Noord-Zweden.

In samenwerking met ANWB, Vogelbescherming en Natuurpunt

9 789021 579122

www.kosmosuitgevers.nl

**KOS
M•S**

NUR 435
Kosmos Uitgevers,
Utrecht/Antwerpen

